


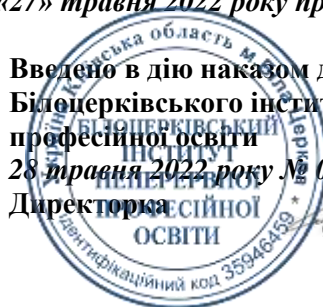


**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та менеджменту**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою Білоцерківського
інституту неперервної професійної освіти
«27» травня 2022 року протокол № 5

Введено в дію наказом директорки
Білоцерківського інституту неперервної
професійної освіти
28 травня 2022 року № 01-01/29 О.Д.
Директорка  **идоренко**



ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ З МЕНЕДЖМЕНТУ (УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ)

Освітній ступінь/рівень
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма

другий: магістерський
07 Управління та адміністрування
073 Менеджмент
Управління навчальним закладом

Укладачі:**Горошкова Л.А.**, д-р екон. наук, професор, проф. кафедри ППтаМ**Грозний І.С.**, д-р екон. наук, професор, проф. кафедри ППтаМ

Схвалено

на засіданні кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти протокол № 6 від «10» травня 2022 року

Завідувач кафедри



Володимир Кулішов

Схвалено рішенням Відбіркової комісії Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти протокол № 5 від «18» травня 2022

Голова Відбіркової комісії



В.В. Сидоренко

Секретар Відбіркової комісії



А.Б. Єрмоленко

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму фахового іспиту зі спеціальності 073 Менеджмент (згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266) розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки магістрів відповідної спеціальності.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань абітурієнтів під час вступу на навчання для здобуття ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент.

Мета фахового іспиту – перевірка рівня теоретичної та практичної підготовки абітурієнтів на базі здобутого ступеня бакалавр / магістра (освітньо-професійного рівня «спеціаліст») і формування рейтингового списку з абітурієнтів, які вступають на навчання для здобуття ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент.

Фаховий іспит проводиться в обсязі навчальних програм з основних дисциплін навчального плану ступеня бакалавр – *менеджмент, економіка і фінанси підприємств, маркетинг, управління персоналом*.

II. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Фаховий іспит проходить у два етапи:

1) Письмовий – абітурієнти здають письмову відповідь на питання екзаменаційного білету у письмовій формі. Тривалість письмового етапу – 60 хв (не більше 120 хв.).

2) Усний – співбесіда з абітурієнтами з питань екзаменаційного білету.

Білет фахового іспиту містить 2 теоретичних питання.

Вимоги до відповіді вступника.

Абітурієнт повинен:

- знати матеріал;
- повно та коректно обґрунтувати відповіді;
- вміти довести точку зору;
- послідовно відповідати на запитання.

Для особи, яка претендує на зарахування за ступенем магістра (за 200 бальною шкалою):

Високий рівень (175-200 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в повній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання не лише основної, але й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Достатній рівень (150-174 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: має також високий рівень знань і навичок. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять.

Задовільний рівень (124-149 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності, робить помилки при формулюванні понять, відчуває труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

Низькій рівень (100-123 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

До участі у конкурсі не допускається (0-99 балів), якщо вступник виявив такі знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

III. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Розділ 1. Менеджмент

Історія менеджменту. Сутність менеджменту як науки. Предмет вивчення менеджменту. Розділи менеджменту. Підходи до вивчення менеджменту. Методи дослідження в менеджменті. Передумови виникнення менеджменту. Джерела виникнення менеджменту. Особливості формування менеджменту як науки в різних країнах світу. Поняття — організація в суспільних, соціогуманітарних та управлінській науках. Види організацій. Природні та штучні організації. Формальні та неформальні організації. Класичні теорії управління організаціями. Передумови виникнення наукових шкіл в менеджменті. Загальна характеристика шкіл та напрямів в менеджменті. Принципи наукового менеджменту Ф.В. Тейлора. Загальне і промислове управління А. Файоля. Теорія бюрократії М. Вебера. Людський фактор в організаціях. Школа людських відносин (Е. Мейо). Школа організаційного гуманізму. Сучасний етап управління: процесний, системний та ситуаційний підходи до управління. Концепція партисипативного управління. Три ступені участі. Партисипативний менеджмент Р. Лайкерта. Основні поняття: менеджмент, організація, школа наукового управління, класична школа менеджменту, школа людських відносин, школа організаційного гуманізму, процесний підхід, системний підхід, ситуаційний підхід.

Загальна характеристика менеджменту. Організація і менеджмент. Позиція управління всередині організації. Сфери застосування управління. Процес здійснення управління в організації. Зміст та логіка управління. Менеджер, його функції та ролі. Підприємець – місце і роль в організації. Методи управління. Економічні та економіко-математичні методи. Організаційно-розпорядчі методи. Соціально-психологічні та автоматизовані методи. Програмно-цільові та проблемно-орієнтовані методи. Модель взаємодії людини та організаційного оточення. Входження людини в організацію. Адаптація людини до організаційного оточення. Основні поняття: управління, менеджмент, методи управління, організаційне оточення.

Сутність функцій управління. Види функцій. Загальна характеристика

функцій управління. Постановка цілей і задач в управлінні організацією. Процес визначення місії організації. Сутність процесу планування на підприємстві. Етапи здійснення процесу планування на підприємстві. Принципи та методи планування. Система планів на підприємстві. Види планування: загальна характеристика. Стратегічне планування на підприємстві. Тактичне та оперативне планування. Бізнес-планування. Основні поняття: функція управління, місія організації, планування, стратегічне планування, тактичне планування, оперативне планування, бізнес-планування.

Типи організацій. Типи організацій по взаємодії із зовнішнім середовищем: механічний та органічний типи. Типи організацій по взаємодії підрозділів: традиційна, дивізійна та матрична організаційна структури. Типи організацій по взаємодії з людиною: корпоративна та індивідуалістська. Нове у типах організацій. Едхократична, багатовимірна, партисипативна організації. Підприємницька організація та організація орієнтована на ринок. Концепція організаційної культури. Поняття та зміст організаційної культури. Формування організаційної культури. Вплив організаційної культури на діяльність фірми. Основні поняття: механічний тип організації, органічний тип організації, традиційна організаційна структура, дивізійна організаційна структура, матрична організаційна структура, едхократична організація, багатовимірна організація, партисипативна організація, організаційна культура.

Поняття та значення інформації. Комунікація в управлінні. Комунікаційний процес. Комунікаційні сіті та комунікаційні стилі. Невербальна комунікація. Основні поняття: інформація, комунікація, комунікаційний процес, засоби комунікації, відправник, повідомлення, канал, одержувач, зворотній зв'язок.

Загальна характеристика поняття «мотивація». Сутність мотиваційного процесу. Змістовні та процесуальні теорії мотивації: загальна характеристика. Теорія ієрархії потреб А. Маслоу; теорія існування, зв'язку і зростання К. Альдерфера; теорія набутих потреб Д. Мак-Клелланда. ХУ-теорія Д. Мак-Грегора. Двохфакторна теорія мотивації праці Ф. Герцберга. Теорія очікувань В. Врума; теорія справедливості (рівності) С. Адамса; теорія постановки цілей Е. Лока; теорія Л. Портера-Е. Лоулера; теорія посилення мотивації Б. Скінера.

Основні поняття: мотивація, стимулювання, потреба, очікування, постановка цілей.

Влада: сутність та зміст. Джерела влади в організації. Лідерство та влада. Природа та визначення лідерства. Зміст поняття лідерства в управлінні організації. Традиційні концепції лідерства. Ситуаційні концепції лідерства. Нові концепції лідерства. Основні поняття: влада, джерело влади, лідерство, авторитарний стиль керівника, демократичний стиль керівника, ліберальний стиль керівника.

Конфлікт: зміст поняття. Типи конфліктів в організації. Рівні конфліктів. Структурні методи управління конфліктами. Шляхи вирішення конфліктів в організації. Основні поняття: конфлікт, внутрішньоособистісний конфлікт, міжособистісний конфлікт, конфлікт між особистістю і групою, міждержавний

конфлікт, деструктивний конфлікт.

Загальна характеристика поняття «контроль». Особливості системи контролю в організації. Види та форми контролю. Етапи здійснення контролю в організації. Основні поняття: контроль, попередній контроль, підсумковий контроль, поточний контроль.

Розділ 2. Економіка і фінанси підприємства

Підприємство як відкрита система, суб'єкт та об'єкт ринкових відносин. Види підприємств та їх класифікація. Напрями та види діяльності підприємства.

Планування діяльності підприємств. Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства. Поняття планів підприємства та їх систематизація. Стратегічне, тактичне та оперативне планування діяльності підприємств.

Виробнича програма підприємства. Маркетингове та інформаційне забезпечення виробничої програми, ресурсне забезпечення виробничої програми.

Виробнича потужність підприємства та її види. Розрахунок виробничої потужності підприємства. Показники використання виробничої потужності. Фактори впливу на ефективність використання виробничої потужності. Класифікація і характеристика.

Економічні ресурси та ресурсний потенціал підприємства.

Засоби виробництва та засоби праці, аналіз, планування, відтворення, оцінка ефективності використання.

Трудові ресурси підприємства та їх характеристика. Розрахунок потреби трудових ресурсів за категоріями працюючих. Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Основні напрями підвищення продуктивною праці та ефективності трудових ресурсів підприємства.

Системи оплати праці та їх характеристика. Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства.

Майнові ресурси (активи) підприємства, їх місце в системі ресурсного забезпечення, класифікація, особливості формування та відтворення. Оборотні та необоротні активи підприємства.

Фінансові ресурси підприємства, їх сутність, склад, класифікація та джерела формування. Фінансово-майновий стан підприємства, основні елементи, методи оцінки. Основні елементи, що визначають фінансово-майновий стан підприємства. Поняття та методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Капітал як складова ресурсів підприємства: характеристика сутності з позицій різних підходів та принципи його формування. Власний та позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Планування обсягу і структури капіталу підприємства. Резерви зростання вартості капіталу.

Сутність поняття витрати, поточні та капітальні витрати підприємства, виробнича собівартість продукції, послуг та робіт. Показники собівартості

продукції та порядок їх обчислення. Калькулювання собівартості продукції та послуг. Кошторис витрат виробництва. Резерви зниження витрат.

Цінова політика підприємства. Економічний зміст і класифікація цін.

Методи ціноутворення. Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства. Прибуток та джерела його утворення. Ефект як результат діяльності підприємства. Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики.

Поняття «розвиток»; його роль, місце і значення в господарській діяльності. Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств.

Сутність та фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи. Банкрутство підприємства. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Розділ 3. Маркетинг

Сутність та принципи маркетингу. Визначення маркетингу. Комплекс маркетингу та його основні елементи. Основні ознаки маркетингового стилю управління. Концепції маркетингу. Основні функції маркетингу. Маркетингове середовище організації.

Основні види маркетингу. Особливості споживчого маркетингу.

Особливості промислового маркетингу.

Джерела та види маркетингової інформації. Основні цілі, напрями та етапи маркетингових досліджень. Маркетингові дослідження стану ринку. Сегментування ринку: сутність, цілі, вимоги. Маркетингові дослідження споживачів. Способи сегментування ринку. Оцінка та вибір ринкових сегментів.

Маркетингова товарна політика. Товар у системі маркетингу. Маркетинговий аналіз товару. Основні маркетингові рішення по товару. Концепція життєвого циклу товару. Товарна номенклатура та асортимент товару. Товарні марки. Поняття «бренд». Споживчі властивості товару. Розробка та впровадження нового товару на ринок. Стратегічні рішення у товарній політиці. Товарна інноваційна політика. Організаційні аспекти розробки нових товарів та послуг.

Маркетингова цінова політика. Функції ціни в маркетингу. Фактори та методи ціноутворення. Цінова еластичність попиту. Методи ціноутворення. Процес ціноутворення.

Маркетингова політика розподілу. Канали розподілу в маркетингу. Функції та характеристики каналів розподілу. Торговельні посередники. Базові поняття маркетинг-логістики.

Маркетингова політика комунікації. Система взаємовідносин у каналі збуту продукції. Комунікаційний процес в маркетингу. Споживач як об'єкт маркетингового комунікаційного впливу. Реклама. Стимулювання збуту. Паблік рілейшнз. Персональні продажі. Прямий маркетинг. Виставки та ярмарки як додаткові засоби маркетингових комунікацій. Брендінг. Продукт-

плейсмент. Інтегровані маркетингові комунікації.

Маркетингова стратегія. Стратегія маркетингу на рівні бізнес-одиниць.

Процес маркетингового стратегічного планування.

Організація маркетингу на підприємстві. Контроль маркетингової діяльності

Розділ 4. Управління персоналом.

Зміст понять: персонал, кадри, трудові ресурси. Суб'єкти і об'єкти управління персоналом. Принципи і структура управління персоналом. Функції і методи управління персоналом. Умови, що впливають на управління персоналом. Основні поняття: персонал, кадри, трудові ресурси, функції управління персоналом, методи управління персоналом.

Концепція управління персоналом. Принципи і методи побудови системи управління персоналом. Методи управління персоналом: адміністративні, економічні, соціально-психологічні. Основні поняття: система управління персоналом, адміністративні методи управління персоналом, економічні методи управління персоналом, соціально-психологічні методи управління персоналом.

Організаційне проектування системи управління персоналом. Цілі і функції системи управління персоналом. Організаційна структура системи управління персоналом. Кадрове і діловодне забезпечення системи управління персоналом. Інформаційне і технічне забезпечення системи управління персоналом організації. Нормативно-методичне і правове забезпечення системи управління персоналом. Основні поняття: проектування, формування персоналу, використання персоналу, стабілізація персоналу.

Кадрове планування: сутність, цілі та завдання. Основні види і стадії кадрового планування. Стратегічне планування персоналу. Оперативний план роботи з персоналом. Маркетинг персоналу. Визначення потреби в персоналі. Планування і аналіз показників із праці, витрат на персонал. Нормування і облік чисельності персоналу. Основні поняття: кадрове планування, стратегічне планування персоналу, потреба в персоналі, нормування, облік чисельності персоналу.

Організація системи навчання персоналу. Перепідготовка і підвищення кваліфікації персоналу. Планування трудової кар'єри. Управління діловою кар'єрою персоналу. Програми просування і вивільнення персоналу. Управління службово-професійним просуванням. Основні поняття: трудова кар'єра, просування персоналу, вивільнення персоналу, вертикальний тип кар'єри, горизонтальний тип кар'єри, доцентровий тип кар'єри.

Якість трудового життя. Умови праці. Охорона праці. Соціальна політика організації і аудит персоналу. Зайнятість і безробіття. Трудові ресурси і проблема зайнятості. Природна норма безробіття. Форми зайнятості і безробіття. Основні поняття: умови праці, аудит персоналу, зайнятість, безробіття.

Управління соціальним розвитком персоналу. Теорія поведінки особистості. Поведінка особистості в групах. Мотивація трудової діяльності

персоналу. Управління інноваціями в кадрових системах. Основні поняття: особистість, поведінка, мотивація, інновації.

IV. Список рекомендованої літератури

Розділ 1. Менеджмент

1. Дудар Т. Г., Волошин Р. В., Дудар В. Т. Менеджмент: навчальний посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 336 с.
2. Єрмошенко М.М. Менеджмент : навч. посіб. / М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, О.А. Стороженко / Національна академія управління. К. : НАУ, 2015. 656 с.
3. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. 2-е вид., випр. і доп. К.: Академвидав, 2007. 464 с.
4. Менеджмент : навч. посіб. для студ. вузів / за ред. В. І. Крамаренко. К. : ЦНЛ, 2018. 248 с.
5. Менеджмент: навчальний посібник. С.І. Михайлов, Т.І. Балановська, О.В. Новак, О.П. Гоголя та ін. За ред. С.І. Михайлова. К.: НУБіП України, 2013. 536 с.
6. Менеджмент: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Міжрегіональна академія управління персоналом / Г. В. Щокін. К. : МАУП, 2012. 816 с.
7. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. М. : Дело, 2007. 702 с.
8. Мошек Г.Є., Ковальчук М.М., Поканевич Ю.В., Погодаєв І.В., Сиваненко Г.П., Соломко А.С., Юрківська Т.Р. Менеджмент: навчальний посібник. / Заг. ред. канд. екон. наук, професора Г.Є. Мошека. 2-ге вид., доп. і перер. К.: В-во «Ліра-К». 2016. 548 с.
9. Мостенська Т.Л. Менеджмент : підр. Вид. 2-ге. / Т.Л. Мостенська, В.О.Новак, М.Г.Луцький, О.В.Ільєнко. К.: Кондор-Видавництво, 2012. 758с.
10. Основи менеджменту: навчальний посібник. / За ред. А. Мазаракі. Харків. В-во «Фолио». 2014. 848 с.
11. Осовська Г.В. Основи менеджменту: підручник. Видання 4-е, перероблене і доповнене/ Г.В. Осовська, О.А. Осовський. К.: «Кондор», 2012. – 664 с.
12. Палеха Юрій, Мошек Григорій, Миколайчук Ірина. Основи менеджменту. Теорія і практика: навчальний посібник. В-во «Ліра-К». 2018. 528 с.
13. Шкільняк М.М., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Крисько Ж. Л., Демків І.О. Менеджмент: навчальний посібник. Тернопіль: Крок. 2017. 252 с.

Розділ 2. Економіка і фінанси підприємства

1. Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В. Г Економіка підприємства : навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і перер. К.: Центр учбової літератури, 2019. 304 с.
2. Економіка підприємства. В.І. Мацибора, Т.В. Мацибора, В.К. Збарський:навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 328 с.

3. Економіка і фінанси підприємства: Підручник. К. : «ЦП «КОМПРИНТ»», 2019. 466 с.
4. Михайлов С.І., Степасюк Л.М., Городенко С.В. Економіка підприємства. К.: «ЦП «КОМПРИНТ»», 2018. 417с
5. Мних С.В. Економічний аналіз: Підручник. К.: Знання. 2011. 630 с.
6. Суліма Н.М., Степасюк Л.М., Величко О.В. Практикум з економіки і фінансів підприємства. К.: «ЦП «КОМПРИНТ»», 2016. 385с.
7. Яркіна Н.М. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н.М. Яркіна. вид.2-ге перероб. І доп. К. : Видавництво Ліра, 2017. 600 с.

Розділ 3. Маркетинг

1. Балабанова Л.В. Маркетинг : підручник / Л.В. Балабанова. Вид. 3-тє, переробл. і допов. К. : КНЕУ, 2011. 543 с.
2. Балабанова Л.В. Маркетингова товарна політика в системі менеджменту підприємств: Навч. посібник для вузів. / Л.В. Балабанова, О.А. Бриндіна. К.: Професіонал, 2015. 336 с.
3. Буряк Р.І., Збарський В.К., Ларіна Я.С., Луцій О.П., Барілович О.М., Рябчик А.В., Четверик О.В., Ніколаєвська В.В. та ін. Маркетинг / Підручник / За редакцією Р.І. Буряка, В.К. Збарського. Київ: ЦП «Компринт». 2019. 783с.
4. Грищенко І.М. Маркетингові основи комерційного посередництва: Навч. посібник для вузів. / І.М. Грищенко. К.: Грамота, 2018. 304 с.
5. Корінев В.Л. Маркетингова цінова політика: навч. посібник для вузів. / Корінев В.Л., Корецький М.Х., Дацій О.І. К.: Центр навч. літератури, 2015. 200 с.
6. Корінев В.Л., Корецький М.Х., Дацій О.І. Маркетингова цінова політика / Навчальний посібник / Київ: Центр навчальної та практичної літератури. 2019. 200с.
7. Литвиненко Я.В. Маркетингова цінова політика: навч. посібник. К.: / Я.В. Литвиненко. Персонал, 2017. 244 с.
8. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: Монографія / За заг. ред. С.М.Ілляшенка. Суми: Університет-книга, 2018. 616 с.
9. Маркетингова товарна політика : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Захарченко П. В. та ін. К. : КНУБА, 2016. 143 с.
10. Маркетингова цінова політика: навчальний посібник / за заг. ред. Я. С.Ларіної та О. М. Барілович. 2-ге вид., переробл. і доповн. Х. : Діса плюс,2016. 280 с.
11. Ортинська В.В. Маркетингові дослідження : підручник / В.В. Ортинська, О.М. Мельникович. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 455 с.
12. Парсяк В.Н. Маркетинг: сучасна концепція та технології : підручник / В.Н. Парсяк. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 324 с.
13. Петруня Ю. Є. Маркетинг : навчальний посібник / Ю. Є. Петруня, В. Ю. Петруня. 3-тє вид., переробл. і доповн. Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2016. 362 с.
14. Попова Н.В. Маркетинг : підручник / Н.В. Попова. Харків : В справі,

2016. 298 с.

15. Яковенко В.Б. Менеджмент і маркетинг: навч. посібник. / В.Б. Яковенко. К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2018. 144 с.

Розділ 4. Управління персоналом

1. Михайлова Л.І. Управління персоналом : навч. посіб. / Л.І. Михайлова. К. : Центр учбової літератури, 2007. — 248 с.

2. Монастирський Г. Л. Теорія організації: навч. Посібник / Г.Л. Монастирський. К.: Знання, 2008. 319 с.

3. Мурашко М. І. Менеджмент персоналу : навч. посіб. / М. І. Мурашко. 3-тє вид., випр. і доп. К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. 435 с.

4. Никифорова В. Г. Управління персоналом: Навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене та доповнене. Одеса: Атлант, 2013 р. 275 с.

5. Окорський В. П. Основи менеджменту: навчальний посібник / В.П. Окорський. Рівне: НУВГП, 2009. 400 с.

6. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. А.А. Мазаракі; Харків: Фолю, 2014. 846 с.

7. Осовська Г. В. Менеджмент : підручник / Г. В. Осовська, О. А. Осовський. К. : Кондор-Видавництво, 2015. 563 с.

8. Управление персоналом : учебник / И.Б. Дуракова [и др.] ; под общ. ред. Д.С.Н., проф. И.Б. Дураковой. — М. : ИНФРА-М, 2009. — 570 с.

9. Управління персоналом: підручник / [В.М. Данюк. А.М. Колот, Г.С. Суков та ін.]; за заг. та наук. ред. к.е.н., проф. В.М. Данюка. К.: КНЕУ; Краматорськ: НКМЗ, 2013. 666с.

10. Шарко М. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / М. В. Шарко, Н. В.Мешкова-Кравченко, О. М. Радкевич. Херсон : Олді-плюс, 2014. 436 с.